

Emblemata

Pagina 159:

H. Engelgrave: *Lux evangelica*
Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel

Tobias Stimmer: *Gravure Satirique*
Protestante
Bibliothèque Nationale, Parijs

J. David: *Christelijcken Waersegher*
Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel

Pagina 160:

G. Arcimboldo:
De zomer
Het water
Kunsthistorisch Museum, Wenen

Ook zonder de hulp van de spottende verzen zouden we in de 'Afbeelding van den nieuwen Paus' gemakkelijk de antipaapse intenties erkennen. Hier wordt immers de draak gestoken met de rekwisieten van de Roomse eredienst. Ook de schimp van de tafereeltjes in de zwikken van het spandoek vraagt niet om veel uitleg. Links wordt gezinspeeld op de wolvenwreedheid van de gemijterde clerus en op de niet zo bijster stichtelijke levenswandel van de geleerde theologen. De gelovigen die Rome trouw blijven worden al even onheus behandeld: ze zijn ezeldom en prevelen paternosters.

Men kan wel niet anders dan deze prent vergelijken met het oeuvre van Giuseppe Arcimboldo. Ze is naar alle waarschijnlijkheid rechtstreeks geïnspireerd op de koppen waarmede laatstgenoemde in het begin van de jaren 1560 bekendheid verwierf. Met uitsluitend bloemen, fruit en vis composeerde de Italiaan erg fraaie allegorische figuren van de 'Lente', de 'Herfst', of het 'Water'. De 'Groenteboer' is louter groente, de 'Kok', een stapel keukengerei en met alleen maar boeken schilderde Arcimboldo het portret van een bibliothecaris, zo gelijkend dat men er toenmaals in heel Europa geamuseerd over sprak.

Het was welhaast onvermijdelijk dat men in deze soms verbluffend knap opgebouwde composities hedendaagse artistieke betrachtingen ging

P. Van der Borcht "Helios"

zoeken, te meer daar sommige van deze composities op twee manieren te lezen zijn, een methode van beeldcompositie die bij gelegenheid ook door Salvador Dali aangewend werd. Het is wel boeiend dergelijke parallellen te trekken, maar de historicus dient echter te waarschuwen dat parallellen van dit soort erg bedriegelijk kunnen zijn.

Het is niet uitgesloten dat achter Arcimboldo's creaties een bepaalde filosofie schuilgaat, zoals men heeft trachten te betogen.

Zoeken we soms niet naar diepzinnigheden of halfgeheime boodschappen waar in feite alleen speelsheid in het spel is ?

Mensen die zich nog kinderlijk konden verwonderen over opgezette exotische vogels, nooit geziene schelpen of een welkdanige gril van de natuur, samengebracht in een 'rariteitenkabinet', moeten Arcimboldo's werk bijzonder geapprecieerd hebben.

Visuele geestigheden van dit soort duiken na de zestiende eeuw herhaaldelijk weer op. Dat men ze aantreft zowel in de volksprent als in de kunst van een Le Pautre die met zijn composita 'Uurwerkmaker', 'Tuinman', of 'Hengelaar' meer op het lichte vermaak van Versailles' hovelingen georiënteerd was, is wellicht een verdere waarschuwing tegen de neiging om achter deze toepassingen van een ambiguë visuele waarneming bewuste pogingen te zoeken van surrealistische introspectie.

De afbeeldingen lijken het produkt te zijn van het compositiesysteem dat ook Magritte heeft toegepast om de (soms al te) rechtlijnige logica van het (westers) 'gezond verstand' uit haar comfortabele zelfzekerheid te doen opschrikken.

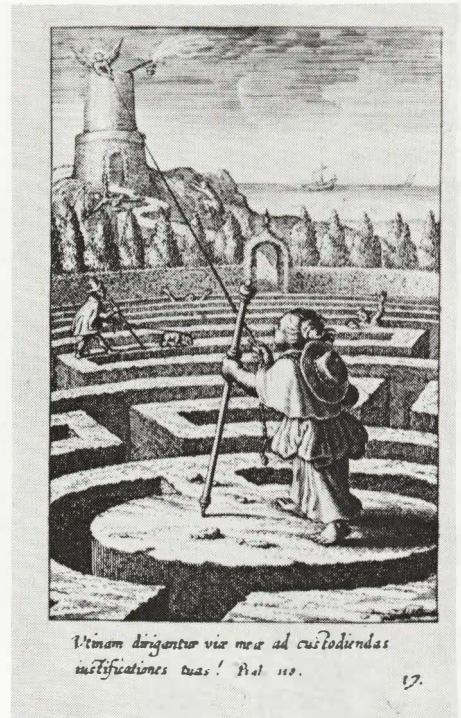
De Contra-Reformatie voerde haar tegenoffensief met een prachtlievende, soms erg pompeuze barok. Minder bekend is de vloed van stichtelijke literatuur: die is voor ons immers nagenoeg onleesbaar geworden, deels omdat de vorm ervan ons stierlijk verveelt, meer nog omdat de raadgevingen en vermaningen ons eerder tot lachen dan tot vroomheid aanzetten. Wat met het huis-hoofd bedoeld wordt is niet verkeerd te verstaan: de lezer kan immers de vermaning ondergaan, hetzij in het Latijn, het Frans of het Nederlands:

'Wat doe hy die syn oogh'int sien niet en bewaert ?

Hy heft die vensters hoogh, al waer de doot invaert'.

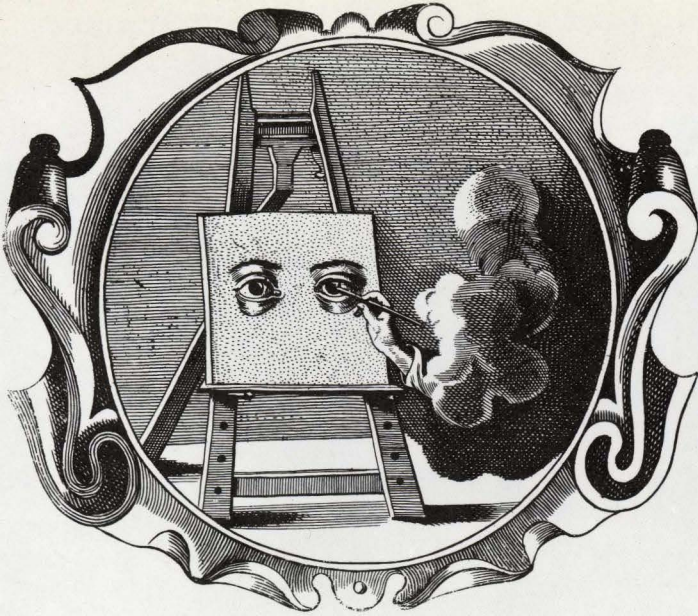
Wat de ogen te betekenen hebben die door een hand geschilderd worden, kan niemand raden. Het is een illustratie bij een vers uit Mattheüs (22:39): 'Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf'.

R. H. Marijnissen
Kunscriticus

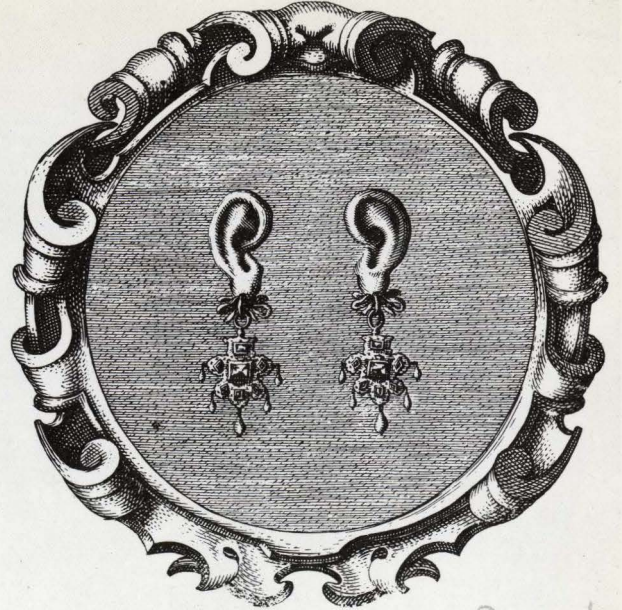

lux

lux

Skimmer

J. David

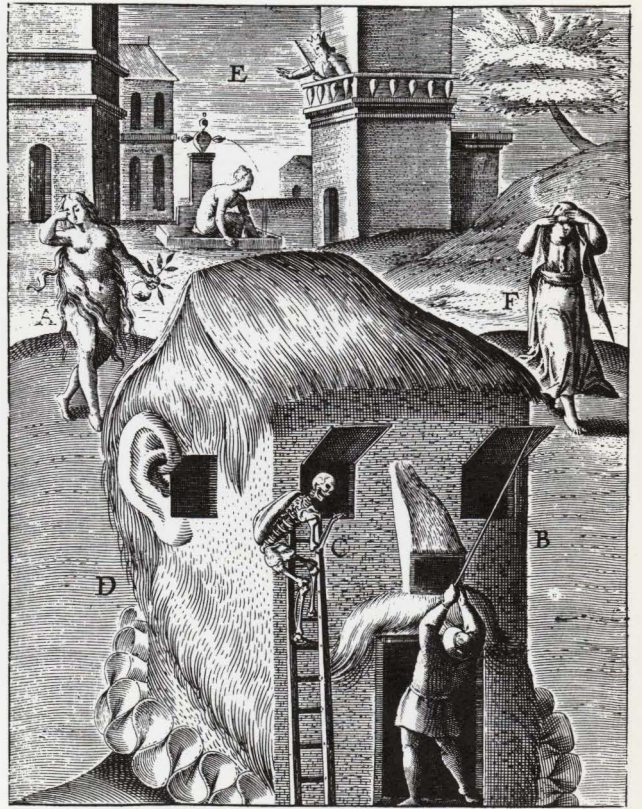

A F B E E L D I N G
van den

NIEUWEN PAUS.

Hier Ziet gy 't rechte beelt des nieuwen Paus van Romē.
Met hūn die in syn sleep ter Biecht en Missē komen,
Daer hy syn Vasten-kost, syn Stool, en (met een woort)
Al wat tot oeffening van synen dienst behoort.
Verwacht geen beeltenis dat naerder zou gelvcken,
Maer eert dit in 't geheim, met dickwils te bekycken.
Zyt statig als gy 't Ziet, en lacht er doch niet om.
Want kop en kleet is val van s' Vaders Heyligdom.

Ni de Copye Gebruikt tot Roman.

Okb okt/dec 1973

